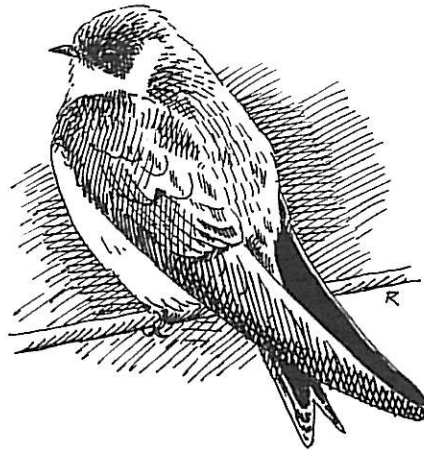

Sandsvale *Riparia riparia*

Global utbredelse

Sandsvala finnes i det meste av den holarktiske region, fra Europa østover til Beringsteden og videre til Alaska og Canada. Den mangler i de høyarktiske områdene, og går sørover til Sør-Spania, Egypt, Persiabukta, Nord-India og Kina. I Amerika går den sør til Mexico. I dette store utbredelsesområdet finnes i alt 4 underarter.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Arten finnes i hele Norge med unntak av de nordligste kyststrøk av Troms og Finnmark. Sandsvala finnes vanligst i lavlandet, og ofte nær vann siden den naturlige reirplassering er i utraste elvekanter. Den unngår tette skoger og tettbygde områder, og sees svært sjelden over tregrensa. I bjørkeregionen kan den hekke i torvtak på setrene. Den ideelle biotop er et frodig kulturlandskap med en større elv som kan grave ut elvebredden i flomperioder. Nå hekker den vanlig i menneskeskapte biotoper som sandtak og veiskjæringer. Antall individer i et område kan variere voldsomt i takt med tilbudet av hekkeplasser.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Bestanden er svært vanskelig å få oversikt over fordi den svinger mye fra år til år innen et bestemt område. Årsakene til disse svingningene er flere: Stor dødelighet på trekket over Alpene og i overvintringsområdet, endret tilgjengelighet av hekkeplasser (både naturlige og menneskeskapte), og varierende hekkesuksess fra år til år. Totalbestanden ligger trolig i samme størrelsesorden som for de andre svaleartene, dvs 100.000-250.000 par.

Siden de lokale variasjonene er så store, er det også vanskelig å si noe om bestandsutviklingen på lengre sikt. Trolig vil tilgjengeligheten av naturlige hekkeplasser gå ned på grunn av elforbygninger, men menneskeskapte hekkebiotoper kan muligens kompensere noe for dette. I Danmark er det rapportert om kraftig tilbakegang, mens i Sverige er nedgangen mindre markert. Også i Nederland, Storbritannia, Polen, Sveits og Romania har det vært markert nedgang i bestanden, mens lokal tilbakegang er rapportert fra Tyskland. Disse bestandsendringene er forklart ut fra tørke i Sahel-området i Afrika.

Hekkebiologi

Sandsvala er en utpreget koloniruger, størrelsen av koloniene varierer mye, fra noen få par til flere hundre. Reirene plasseres i vertikale jord- og sandvegger som har oppstått på ulikt vis. Reirgangene graves ut av paret i fellesskap og går 0.5-1 m innover. I enden av reirgangen lages en utvidelse der selve reiret legges. Det består av strå føret med fjær og dun. Kullet består av 4-6 hvite egg. I eggleggingstiden blir hunnen hele tiden fulgt av hannen og får bare være i fred i reirgangen. Eggene ruges av begge kjønn i 14-15 dager, og ungene er i reiret ca. 22 dager. Ungene blir matet av begge foreldrene og blir uavhengige av dem ved ca. 30 dagers alder. Næringssøket finner sted i relativt kort avstand fra kolonien.

Ofte legges et kull nummer to. Det er usikkert hvor utbredt dette er i Norge, men på Kontinentet er det nesten alle par som legger to kull. Sandsvala kommer tilbake fra vinterkvarteret i løpet av mai, og eggleggingen kommer i gang de første dagene av juni. Koloniene blir forlatt i første halvdel av september. Alder ved første hekking er trolig ett år. Hekkesuksessen er ca. 70%, men kan i enkelte kolonier være mye lavere pga. utrasing av hekkeplassen og menneskelig aktivitet. Predasjon fra rovvilt er som oftest beskjedent, men grevling kan enkelte ganger grave ut mange reir i en koloni.

Trekkforhold

Sandsvala er en utpreget trekkfugl ettersom den lever av flyvende insekter. Trekket — som starter i slutten av august — går på bred front mot sør, og massedød er kjent ved dårlige værforhold i Alpene. På trekket og i vinterkvarteret samles ofte store mengder sandsvaler til overnatting, disse ansamlingene er ofte felles for flere svalearter og finnes i områder med høyere urtevegetasjon og sivskoger. Vinterkvarteret for europeiske fugler ligger i Afrika sør for Sahara, det vil si i Sahelområdet og Øst-Afrika sør til Mozambique. Fugler fra Sibir overvintrer lenger sør i Afrika, og når nå Sør-Afrika der antallet overvintrere har økt kraftig siden 1950-åra. Trolig kan overvintringsmønsteret ha endret seg etter at den omfattende tørken i Sahelområdet satte inn.

Vårtrekket starter antakelig i mars og følger stort sett samme rute som høsttrekket. Svalene når Europa i slutten av mars, og Norge i slutten av april. Hovedtyngden av bestanden kommer i mai og de første ukene av juni.

Tor Ålbu

Sandsvale *Riparia riparia*

657 ● Konstatert hekking

88 ● Sannsynlig hekking

176 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

